

Znanja i stavovi učenika srednjih škola o osobama s autističnim poremećajem

Kurtin, Enea

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Bjelovar University of Applied Sciences / Veleučilište u Bjelovaru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:144:822897>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Bjelovar University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

VELEUČILIŠTE U BJELOVARU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

**ZNANJA I STAVOVI UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA O
OSOBAMA S AUTISTIČNIM POREMEĆAJEM**

Završni rad br. 30/SES/2019

Enea Kurtin

Bjelovar, rujan 2019.

Veleučilište u Bjelovaru
Trg E. Kvaternika 4, Bjelovar

1. DEFINIRANJE TEME ZAVRŠNOG RADA I POVJERENSTVA

Kandidat: **Kurtin Enea** Datum: 06.05.2019. Matični broj: 001567
JMBAG: 0314015692

Kolegij: **ZDRAVSTVENA NJEGA OSOBA S POSEBNIM POTREBAMA**

Naslov rada (tema): **Znanja i stavovi učenika srednjih škola o osobama s autističnim poremećajem**

Područje: **Biomedicina i zdravstvo** Polje: **Kliničke medicinske znanosti**

Grana: **Sestrinstvo**

Mentor: **Živko Stojčić, dipl.med.techn.** zvanje: **viši predavač**

Članovi Povjerenstva za ocjenjivanje i obranu završnog rada:

1. **Gordana Šantek-Zlatar, mag.med.techn., predsjednik**
2. **Živko Stojčić, dipl.med.techn., mentor**
3. **Marina Friščić, mag.med.techn., član**

2. ZADATAK ZAVRŠNOG RADA BROJ: 30/SES/2019

Studentica će na dostupnom uzorku ispitati znanja i stavove učenika srednjih škola o osobama s autističnim poremećajem. Studentica će usporediti znanja i stavove različitih ispitnih grupa prema obrazovnom usmjerenju. Također će odrediti ulogu mediinske sestre/tehničara u mijenjanju stavova o osobama s autističnim poremećajem.

Zadatak uručen: 06.05.2019.

Mentor: **Živko Stojčić, dipl.med.techn.**

Zahvala:

Zahvaljujem se svim profesorima Veleučilišta u Bjelovaru na svom trudu i prenesenom znanju. Veliku zahvalnost dugujem svom mentoru dipl. med. techn. Živku Stojčiću, koji mi je svojom pomoći i savjetima omogućio da uspješno napišem svoj završni rad. Jako sam zahvalna i svojoj obitelji, posebno mojim roditeljima što su mi omogućili studiranje i bili mi podrška u svakom trenutku. Zahvalila bih se naravno svim prijateljima i svom dečku što su mi bili motivacija i poticaj za vrijeme studiranja.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1 Definicija autizma.....	1
1.1.1 Etiologija autizma.....	2
1.1.2 Simptomatologija autizma.....	2
1.2 Vrste autističnog poremećaja:.....	3
1.3 Dijagnostika autističnog poremećaja.....	4
1.4 Zdravstvena njega osoba s autizmom.....	5
1.4.1 Uloga medicinske sestre/tehničara u zdravstvenoj skrbi za osobe s autističnim poremećajem.....	5
1.5 Terapija i rehabilitacija.....	6
2. CILJ RADA.....	7
3. ISPITANICI I METODE.....	8
4. REZULTATI.....	9
5. RASPRAVA.....	21
6. ZAKLJUČAK.....	24
7. LITERATURA.....	25
8. SAŽETAK.....	26
9. ABSTRACT.....	27
10. PRILOZI.....	28

1. UVOD

„Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO, eng. WHO) autizam je skupina poremećaja koje obilježavaju kvalitativne nenormalnosti uzajamne interakcije i obrazaca komunikacije kao i ograničen, stereotipan, ponavljajući repertoar interesa i aktivnosti.“. U Hrvatskoj živi oko 8000 osoba s autizmom (1). Prevalencija autizma je 4:10.000 rođenih, može se reći da je poremećaj relativno rijedak. Javlja se četiri puta više kod dječaka, nego kod djevojčica. Standardi redovnih škola nisu prilagođeni djeci s autizmom, pa je za njih školovanje manje uspješno (7). U školama se najčešće susreću djeca s Aspergerovim sindromom, a karakteristike govora su eholalije (stereotipno ponavljanje riječi druge osobe)(6).

Simptomi autizma su: nemogućnost ostvarenja normalnog socijalnog odnosa, kasniji razvoj govora, povlačenje u sebe, specifičnosti u ponašanju. Prepreke s kojima se susreću osobe s autizmom su: stigmatizacija, loše zapošljavanje, nesigurnost (1).

Uloga medicinske sestre je od velike važnosti zbog svakodnevnog rada s takvim pacijentima. Treba zadovoljiti osnovne ljudske potrebe te omogućiti što bolju kvalitetu života. U važne čimbenike ubrajaju se i dobro razvijene komunikacijske vještine, kojima se zdravstveni djelatnici koriste za ostvarenje što bolje komunikacije kako s pacijentom tako i sa članovima obitelji (2).

1.1 Definicija autizma

Autizam objašnjavamo kao razvojni poremećaj mozga čije su glavne karakteristike otežana komunikacija te uspostavljanje normalnog socijalnog odnosa. Započinje u djetinjstvu, najčešće u prve tri godine i traje cijeli život. Često od pojave simptoma pa do samog postavljanja dijagnoze prođe i do nekoliko godina. Neki roditelji od samog rođenja primijete teškoće kod djeteta, ali bez obzira na to, dijagnosticiranje bolesti za njih predstavlja velik problem. Većina roditelja nema podršku od okoline, pa se često povlače u sebe te time i teže prihvaćaju dijagnozu. Svu pažnju posvećuju brizi za dijete pa dolazi do nastanka „autistične obitelji“ čiji su članovi najčešće izolirani od društva (1). Pomoć osobama s autizmom te članovima njihovih obitelji pružamo ranim dijagnosticiranjem bolesti,

omogućavanjem zdravstvene skrbi te pružanjem psihološke podrške. Osoba s autizmom treba multidisciplinarni pristup. U takav pristup ubrajamo stručnjake iz raznih biomedicinskih grana koji osobu s autizmom aktivno uključuju u društvenu zajednicu (1). Eugen Bleuler u psihijatriju uvodi termin autizam. Taj naziv koristi kako bi uz njega opisao simptome shizofrenije. Opisuje ponašanje shizofrenih bolesnika koji se zatvaraju od okoline, prepuštaju se fantazijama, povlače se u vlastiti svijet te smanjuju socijalne interakcije (1).

1.1.1 Etiologija autizma

Postoje brojne teorije, ali uzroci autizma nisu poznati. Na temelju mnogih istraživanja pretpostavljalo se da različiti konflikti u obitelji te odvajanje majke od roditelja utječu na pojavu autizma, iako se to nije dokazalo sve te činitelje treba uzeti u obzir. Danas se smatra da je uzrokovan oštećenjem centralnog živčanog sustava. Značajnu ulogu u nastanku autizma imaju i genetski čimbenici (2).

1.1.2 Simptomatologija autizma

Simptomi autizma najčešće se javljaju u prve tri godine. Mogu se javiti i u prvih šest mjeseci djetetova života kada roditelji primijete poteškoće kod djeteta kao što su nezainteresiranost za okolinu, teškoće spavanja i sisanja. Djeca ili osobe koje imaju autizam nemaju razvijene socijalne vještine, zaokupljeni su samim sobom, na jaku buku naglo zatvore oči, a pri naglom svjetlu uši. Bolest ima ravnomjeran tijek. U kasnijoj dobi neke osobe mogu primijetiti znakove ostalih psihičkih poremećaja. Ako se simptomi jave tijekom druge godine života, najvjerojatniji uzrok je hospitalizacija ili proživljena trauma iz djetinjstva. Od ostalih simptoma javlja se zakašnjeni razvoj govora, nedostatak mašte, ponavljanje stereotipnih pokreta (skakutanje, lepršanje rukama, pljeskanje). Postoje neke specifičnosti vezane za autistični poremećaj. Osobe s autizmom na podražaje iz okoline drugačije reagiraju i imaju izraženiju percepciju. Zbog toga dolazi do lošije socijalizacije te do lošije upotrebe komunikacijskih vještina (2). Autističnu osobu nježan dodir može iritirati, ali snažan i duboki dodir joj odgovara. Oni ne mogu vlastito iskustvo iskoristiti u novonastalim situacijama. Što se tiče pamćenja važan im je poredak riječi, imaju fotografsko pamćenje, ali isto tako ne znaju prepričati što su naučili ili zapamtili. Kod njih je najviše pogođena emocionalna

inteligencija, koja omogućava čovjeku mogućnost prilagodbe i iskazivanja empatije. Doživljavaju emocije, ali u situacijama kada bližnje osobe imaju teška emocionalna stanja najčešće se ne snalaze i ne znaju reagirati. Postoje tzv. autistični znalci, koji imaju intelektualna oštećenja, ali pokazuju više sposobnosti npr. u matematici, umjetnosti, glazbi (2).

1.2 Vrste autističnog poremećaja:

Vrste autističnog poremećaja su: Kannerov sindrom, Aspergerov sindrom, Rettov sindrom, „Atipični razvoj“ ili naziv „atipično dijete“ i dezintegrativna psihoza. Leo Kanner američki dječji psihijatar 1943. godine u svom radu navodi tri obilježja autizma koja smatra bitnim. Za prvo obilježje navodi nesposobnost djeteta da uspostavi odnos s drugim ljudima te izolaciju. Za drugo je naveo patološku potrebu za nepromjenjivošću koja se ne odnosi samo na djetetovo ponašanje već i na okolinu. Pojam potrebe za nepromjenjivošću okoline objašnjava se na brojne načine. Dijete ne želi mijenjati raspored prostorija, želi uvijek jesti na istom mjestu s istim priborom ugl. želi imati rutinu. Kao treće i posljednje obilježje navodi mutizam. Tu se ubraja eholalija ili rečenice koje ne odgovaraju trenutnim okolnostima (2,8). Kannerov sindrom ili infantilni autizam javlja se u prvim mjesecima života. Izostaje pogled oči u oči, kasnije je rijedak i kratkotrajan, ali i dalje je izbjegavajući.

Austrijski liječnik Hans Asperger koji je prvi opisao „autističnu psihopatiju“ opisuje Aspergerov sindrom 1944. godine kao pervazivni razvojni poremećaj, čija klinička slika ima slabu socijalnu interakciju, izbjegavanje kontakta očima, stereotipni oblik ponašanja, slabiji razvitak odnosa te oštećenje socijalnog funkcioniranja. Drugačiji je od autizma jer kod njega nije prisutno usporenje razvoja te su kognitivni i jezični razvoj uredni. Sredinom 20. stoljeća autizam se ubrajao u dječje psihoze, no danas se tretira kao pervazivni poremećaj što znači da se smatra općim razvojnim poremećajem. Asperger se smatra jednim od pionira europske psihijatrije dječje i mladenačke dobi. (4, 5)

Rettov sindrom opisuje bečki dječji psihijatar Andreas Rett. To je neurološki poremećaj, javlja se isključivo kod djevojčica, sličan je autističnom poremećaju pa se s njim često i zamjenjuje. Manifestira se trijasom simptoma: autističnim ponašanjem, progresivnom ataksijom i intelektualnim propadanjem. Javlja se od sedmog do osamnaestog mjeseca života.

Dijagnoza se postavlja na temelju kliničke slike i anamnestičkih podataka uz laboratorijske pretrage (3).

„Atipični razvoj“ ili naziv „atipično dijete“ u dječju psihijatriju uvodi B.Rank. Naziv označava širok raspon poremećaja od onih koji su autističnog spektra i simbiotske psihoze do oznaka za stanja (atipični razvoj). Poremećaj se pojavljuje od rođenja, a uzroci mogu biti nasljedni ili biološki. Veliku ulogu mogu odigrati i psihološki činitelji, prije svega neuspješan odnos majka-dijete (3).

Dezintegrativna psihoza je poremećaj koji se javlja između treće i pete godine života. Etiologija je nepoznata, no simptomi su slični kao kod autizma. Bolest se javlja u obliku konfuzije, hiperaktivnosti, povlačenja te regresije svih psihičkih funkcija u razdoblju od nekoliko mjeseci. Povezuje se sa psihosocijalnim stresom (hospitalizacija, odvajanje od majke, rođenjem mlađeg brata ili sestre) ili dokazanim cerebralnim oštećenjem, npr. encefalitisom. Prisutno je formalno i sadržajno osiromašenje govora do mogućeg potpunog gubitka govora. Prognoza bolesti je loša (3).

1.3 Dijagnostika autističnog poremećaja

Autizam se dijagnosticira na temelju postavljanja dijagnoze i na osnovi promatranja djeteta u različitim situacijama. Ostala sredstva koja se koriste u dijagnostici su standardizirani intervjui s roditeljima, kao i skale kojima se procjenjuje ponašanje djeteta. One nam omogućuju točnije zahvaćanje pojedinih osobitosti ponašanja i njihovu kvantifikaciju. Roditelji za vrijeme razgovora otkrivaju probleme koji se javljaju već tijekom trudnoće, o komplikacijama tijekom porođaja, a ponajprije o razvoju djeteta u prvih šest mjeseci života. Ako to roditeljima nije prvo dijete onda oni već na početku primijete neke različitosti jer uspoređuju razvoj djeteta s razvojem prijašnje djece (5). Majke primjećuju da dijete od samog početka odbija tjelesni dodir, nije odgovaralo smiješkom, ne reagira na zov i šumove pa roditelji misle da je dijete gluho. U vrtiću dijete ne pokazuje interes za drugu djecu, drži se postrance i igra se samo, radije se obraća predmetima nego ljudima. Kod takve djece govorni jezik se uopće nije razvio ili je njegov razvoj krajnje usporen, Navedene osobine možemo utvrditi neposrednim promatranjem, a određujemo ih pomoću standardiziranih intervjua i skala (5). U metode liječenja djece a autizmom ubrajamo terapiju kojom se nastoje ukloniti ili ublažiti simptomi autizma te se moraju provoditi edukativne metode. Važno je kao i kod

zdravih, posebice djetetu i odrasloj osobi prenijeti potrebno znanje da se steknu određene vještine (1).

1.4 Zdravstvena njega osoba s autizmom

Osobe s autizmom trebaju pažnju i podršku tijekom cijeloga života. Važno je da kao zdravstveni djelatnici poboljšamo njihovu kvalitetu života i da pristup bude individualiziran zbog što veće inkluzije u društvo. Važnost medicinske sestre u zdravstvenoj njezi je zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba i uključivanje obitelji u proces liječenja. S takvom osobom treba stvoriti odnos povjerenja, omogućiti im kvalitetnu komunikaciju te bezuvjetno prihvaćanje (2). Medicinske sestre su član multidisciplinarnog tima i djeluju na svim razinama zdravstvene zaštite, te je cilj da povećaju samostalnost svake osobe koja boluje od autizma (1).

1.4.1 Uloga medicinske sestre/tehničara u zdravstvenoj skrbi za osobe s autističnim poremećajem

Za provođenje odgojno-obrazovnog rada medicinske sestre/tehničari trebaju podršku stručnog tima. U stručni tim ubraja se psiholog i/ili edukacijski rehabilitator. Zadatak je jako težak jer traži puno strpljenja i dobre volje. Svaka medicinska sestra/tehničar djetetu treba biti uzor u komunikacijskim i socijalnim vještinama te ga uključiti u društvene aktivnosti. Za učenje novog gradiva dobro je koristiti metodu demonstracije i slikoviti prikaz koji služi da bi se što lakše vizualno usvojio nastavni sadržaj. Demonstracijom i dramatizacijom djecu učimo o osjećajima i prijateljstvu. Isto tako sva djeca koja imaju poremećaj pažnje i koncentracije zahtijevaju što više uporabe fotografija, simbola, slikovitog prikaza. Ako medicinska sestra/tehničar primijeti da dijete ima povećan interes za određenu vještinu treba ga poticati, jer to kod djeteta potiče motivaciju u daljnjem radu. Djeca s poremećajem iz spektra autizma vole imati svoj raspored i rutinu, stoga učitelj mora znati kako na vrijeme spriječiti nepoželjne reakcije ili frustracije. U dogovoru s roditeljima treba napraviti raspored obaveza koje su vezane za nastavni sadržaj (6).

1.5 Terapija i rehabilitacija

Terapija je za svaku osobu drugačija, neku osobu treba više poticati neku manje, ali važno je da osobu s autizmom stalno potičemo na određene zadatke jer se oni prepuste svojim stereotipnim navikama i često ih je teško ponovno aktivirati. Primjer uključivanja osobe u terapiju je stalno poticanje govornog jezika, podsjećanje ponašanja pri jelu, poticanje praktičnih životnih aktivnosti. U dječjoj dobi u terapiju trebaju biti uključeni roditelji, ali i ostala obitelj. Oni su od velike važnosti jer sve terapijske metode mogu nastaviti provoditi kod kuće. Isto to važno je i kod adolescenata i njihov glavni cilj je otklanjanje stereotipskih obrazaca ponašanja radi što lakšeg daljnjeg funkcioniranja u društvu i samostalnom životu. Kod sklonosti agresivnom ponašanju terapija lijekovima pokazala se uspješnom i u nekim se slučajevima koristila terapija litijem. Američka psihijatrica Welch razvila je terapiju prisilnog držanja, međutim ne zna se koliko je učinkovita i koliko se primjenjuje. Naime, dijete se drži stisnuto i na taj način ga se prisiljava na socijalnu interakciju, a u isto vrijeme se tješanjem smanjuje djetetov strah. Tako ga se drži dok se dijete ne opusti i dok ne nestane njegov otpor (5).

2. CILJ RADA

Cilj ovog završnog rada je ispitati znanje i vlastito mišljenje učenika srednjih škola o osobama s autizmom. U radu će se usporediti znanja i stavovi različitih ispitanih grupa prema obrazovnom usmjerenju. U cilju provjere povezanosti odabira srednje škole i razmišljanja o autizmu anketa je provedena u gimnaziji i medicinskoj školi. Također, odrediti će se uloga medicinske sestre/tehničara o mijenjanju stavova o osobama s autističnim poremećajem.

3. ISPITANICI I METODE

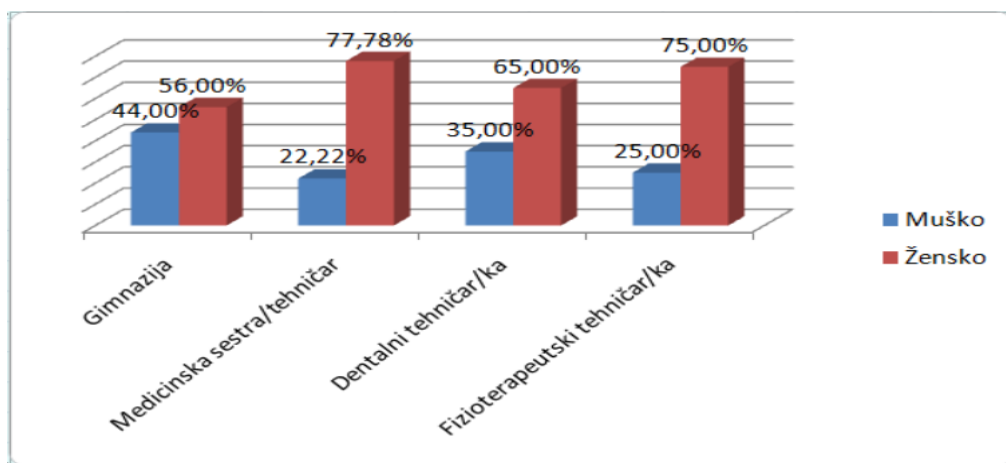
Podaci su prikupljeni pomoću anonimnog upitnika prilagođenog za ovo istraživanje u različitim srednjim školama (gimnazija, medicinska škola). Anketiranje je provedeno u svibnju/lipnju 2019. godine, dok je anketu ispunilo 96 ispitanika. Ispitivane su dobne skupine od prvog do četvrtog razreda srednje škole. Anketni upitnik sadržava 16 pitanja vezanih za temu istraživanja. Prvi dio ankete je opće informativnog karaktera, dok se drugi dio odnosi na znanje i upućenost učenika o autizmu te njihovom vlastitom stavu o samoj bolesti.

4. REZULTATI

U istraživanju je sudjelovalo 96 ispitanika, od kojih je 27 učenika medicinskih sestara/tehničara, 25 učenika gimnazije, 24 fizioterapeutskih tehničara i 20 dentalnih tehničara.

Pitanje 1. Spol

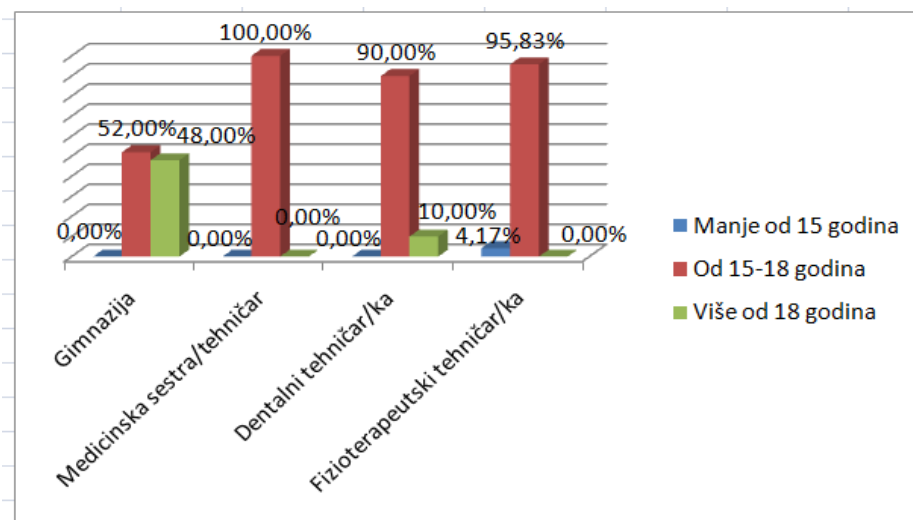
Od 25 učenika gimnazije bilo je 11 (44,00%) učenika muškog spola i 14 (56,00%) učenica ženskog spola. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara bilo je 6 (22,22%) učenika muškog spola i 21 (77,78%) učenica ženskog spola. Od 20 učenika dentalnih tehničara bilo je 7 (35,00%) učenika muškog spola i 13 (65,00%) učenica ženskog spola. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara bilo je 6 (25,00%) učenika muškog spola i 18 (75,00%) učenica ženskog spola (grafikon 1).

Grafikon 1. Distribucija ispitanika po spolu

Pitanje 2. Koliko imate godina?

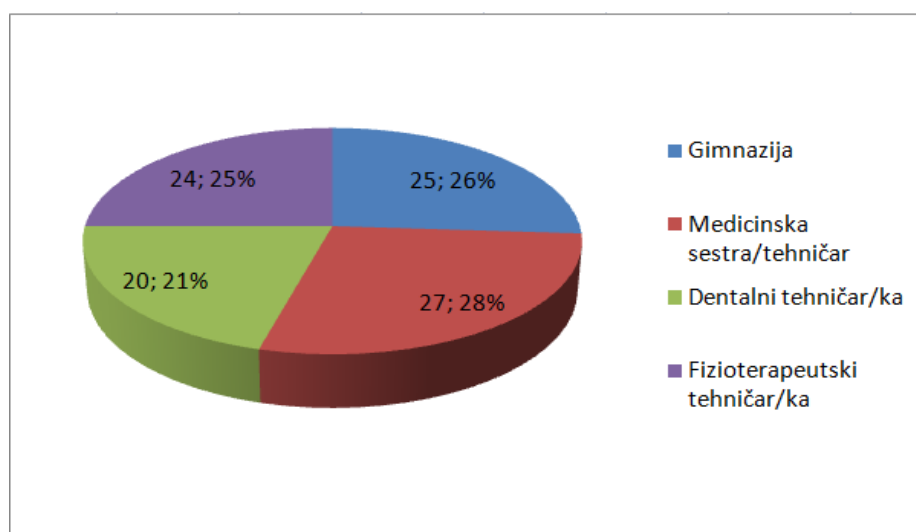
Od 25 učenika gimnazije nitko nema manje od 15 godina, 13 (52,00%) učenika ima od 15-18 godina, dok 12 (48,00%) učenika ima više od 18 godina. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara nitko nema manje od 15 ni više od 18 godina, svih 27 (100%) učenika ima od 15-18 godina. Od 20 učenika dentalnih tehničara nitko nema manje od 15 godina, 18 (90,00%) učenika ima od 15-18 godina i 2 (10,00%) učenika imaju više od 18. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 1 (4,17%) učenik ima manje od 15 godina, 23 (95,83%) učenika ima od 15-18 godina, a nitko nema više od 18 (grafikon 2).

Grafikon 2. Distribucija ispitanika po dobnim skupinama

Pitanje 3. Srednja škola

27 (28,00%) učenika je smjer medicinska sestra/tehničar, 25 (26,00%) učenika je iz gimnazije, 24 (25,00%) učenika je smjer fizioterapeutski tehničar i 20 (21,00%) učenika je smjer dentalni tehničar (grafikon 3).

Grafikon 3. Distribucija ispitanika po srednjim školama

Pitanje 4. Razred

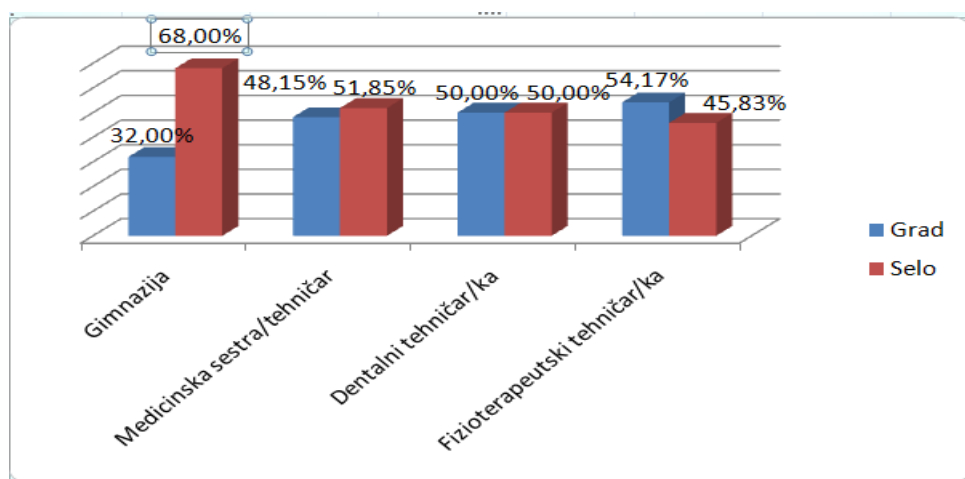
Učenici iz gimnazije pohađaju 4.razred srednje škole, medicinske sestre/tehničari pohađaju 2.razred srednje škole, dentalni tehničari 3.srednje i fizioterapeutske tehničari 1.srednje. (tablica 1).

Gimnazija	4.razred srednje škole
Medicinske sestra/tehničar	2.razred srednje škole
Dentalni tehničar/ka	3.razred srednje škole
Fizioterapeutske tehničar/ka	1.razred srednje škole

Tablica 1. Raspored ispitanika po razredu

Pitanje 5. Mjesto stanovanja

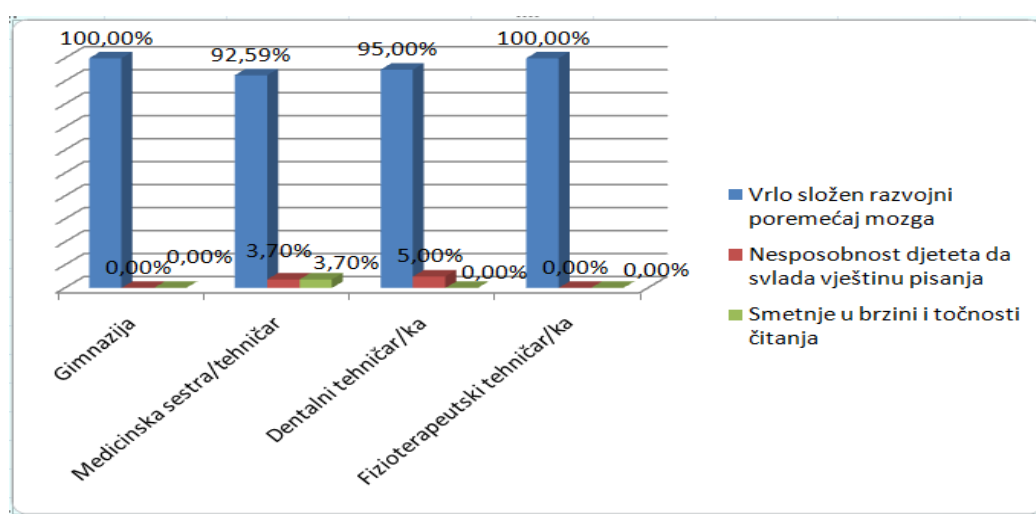
Od 25 učenika gimnazije 8 (32,00%) ih živi u gradu, dok ih 17 (68,00%) živi na selu. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 13 (48,15%) učenika živi u gradu, a 14 (51,85%) učenika na selu. Od 20 učenika dentalnih tehničara 10 (50,00%) ih živi u gradu, a 10 (50,00%) u selu. Od 24 fizioterapeutskih tehničara 13 (54,17%) ih živi u gradu, a 11 (45,83%) na selu (grafikon 5).

Grafikon 5. Distribucija ispitanika po mjestu stanovanja

Pitanje 6. Što je autizam?

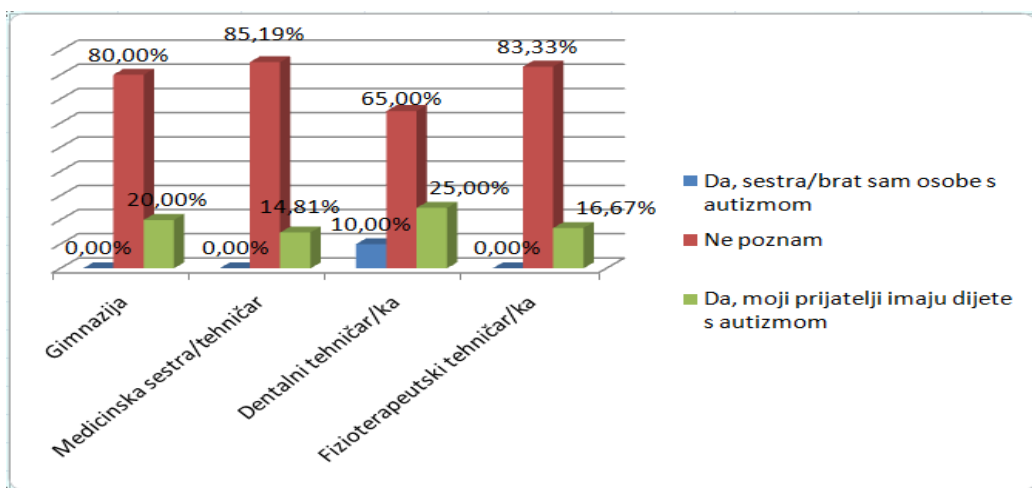
Od 25 (100%) učenika gimnazije svi smatraju da je autizam vrlo složen razvojni poremećaj mozga. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 25 (92,59%) učenika smatra da je autizam vrlo složen razvojni poremećaj mozga, 1 (3,70%) učenik/ca smatra da je autizam nesposobnost djeteta da svlada vještinu pisanja i 1 (3,70%) učenik/ca smatra da je autizam smetnja u brzini i točnosti čitanja. Od 20 dentalnih tehničara 19 (95%) učenika smatraju da je autizam vrlo složen razvojni poremećaj mozga i 1 (5%) učenik/ca smatra da je autizam nesposobnost djeteta da svlada vještinu pisanja. Od 24 (100%) fizioterapeutskih tehničara svi učenici smatraju da je autizam vrlo složen razvojni poremećaj mozga (grafikon 6).

Grafikon 6. Distribucija ispitanika prema definiciji autizma

Pitanje 7. Poznajete li dijete ili osobu s autizmom?

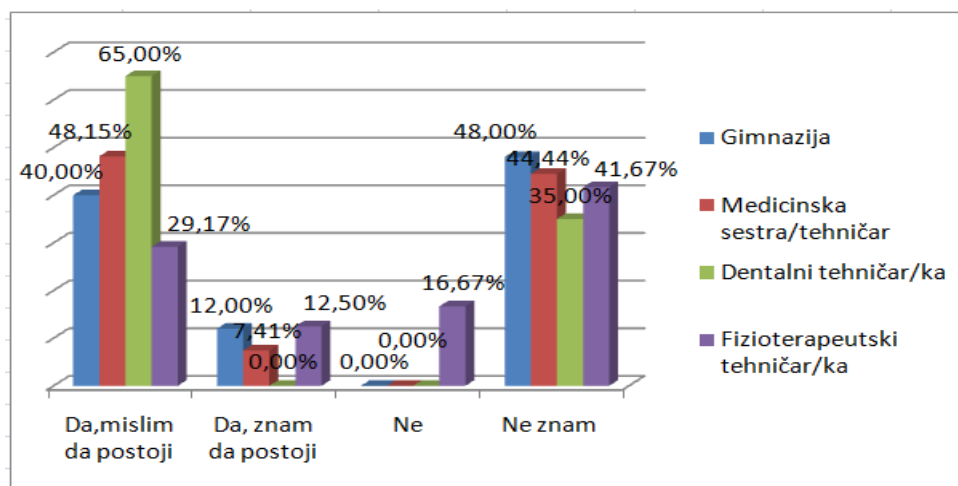
Od 25 učenika iz gimnazije nitko nije sestra/brat osobe s autizmom, 20 (80,00%) učenika ne poznaje osobu s autizmom, a 5 (20,00%) učenika su odgovorila da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara nitko nije sestra/brat osobe s autizmom, 23 (85,19%) učenika ne poznaje osobu s autizmom i 4 (14,81%) učenika su odgovorila da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom. Od 20 dentalnih tehničara 2 (10,00%) učenika imaju sestru/brata s autizmom, 13 (65,00%) učenika ne poznaje osobu s autizmom i 5 (25,00%) učenika su odgovorila da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara nitko nije sestra/brat osobe s autizmom, 20 (83,33%) ih ne poznaje osobu s autizmom i 4 (16,67%) učenika su odgovorila da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom (grafikon 7).

Grafikon 7. Distribucija ispitanika prema poznavanju osobe s autizmom

Pitanje 8. Mislite li da postoji medicinski test za dijagnozu autizma?

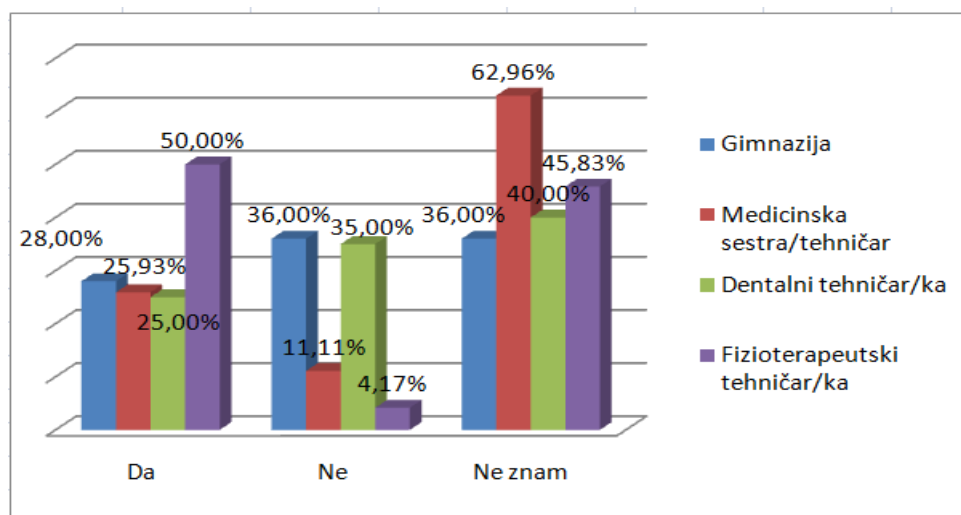
Od 25 učenika iz gimnazije 10 (40,00%) učenika misli da postoji test, 3 (12,00%) učenika znaju da postoji, nitko ne misli da ne postoji test i 12 (48,00%) učenika je odgovorilo da ne zna da li postoji. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 13 (48,15%) učenika misli da postoji test, 2 (7,41%) učenika znaju da postoji, nitko ne misli da ne postoji i 12 (44,44%) učenika ne zna da li postoji test. Od 20 dentalnih tehničara 13 (65,00%) učenika misli da postoji test, nitko nije odgovorio da zna da postoji, nitko nije odgovorio da ne postoji test i 7 (35,00%) učenika je odgovorilo da ne znaju da li postoji. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 7 (29,17%) učenika misli da postoji test, 3 (12,50%) učenika znaju da postoji, 4 (16,67%) učenika smatraju da ne postoji test i 10 (41,67%) učenika je odgovorilo da ne znaju da li postoji (grafikon 8).

Grafikon 8. Distribucija ispitanika prema medicinskom testu za dijagnozu autizma

Pitanje 9. Autizam se podjednako javlja i kod dječaka i kod djevojčica?

Od 25 učenika iz gimnazije 7 (28,00%) učenika smatra da se podjednako javlja i kod dječaka i kod djevojčica, 9 (36,00%) učenika smatra da se ne javlja podjednako i 9 (36,00%) učenika odgovorilo je da ne zna. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 7 (25,93%) učenika smatra da se podjednako javlja i kod dječaka i djevojčica, 3 (11,11%) učenika smatra da se ne javlja podjednako i 17 (62,96%) učenika odgovorilo je da ne zna. Od 20 dentalnih tehničara 5 (25,00%) učenika smatra da se javlja podjednako i kod dječaka i kod djevojčica, 7 (35,00%) učenika smatra da se ne javlja podjednako dok je 8 (40,00%) učenika odgovorilo da ne zna. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 12 (50,00%) učenika smatra da se javlja podjednako i kod dječaka i kod djevojčica, 1 (4,17%) učenika/ca smatra da se ne javlja podjednako i 11 (45,83%) učenika odgovorilo je da ne zna (grafikon 9).

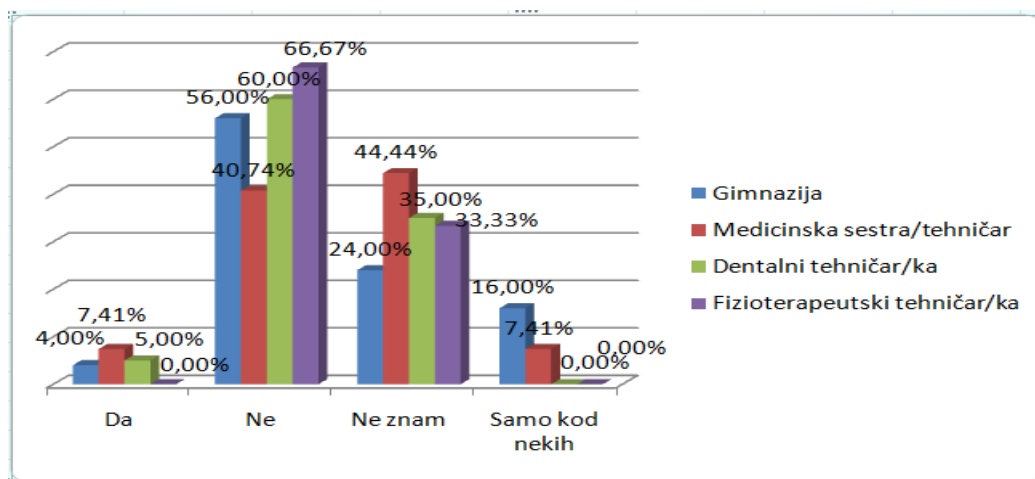

Grafikon 9. Distribucija ispitanika prema javljanju kod dječaka i djevojčica

Pitanje 10. Može li se autizam izliječiti?

Od 25 učenika iz gimnazije 1 (4,00%) učenik/ca smatra da se može izliječiti, 14 (56,00%) učenika smatra da se ne može izliječiti, 6 (24,00%) učenika je odgovorilo da ne zna, a 4 (16,00%) učenika je odgovorilo da se može izliječiti samo kod nekih. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 2 (7,41%) učenika misli da se može izliječiti, 11 (40,74%) učenika smatra da se ne može izliječiti, 12 (44,44%) učenika je odgovorilo da ne zna, a 2 (7,41%) učenika odgovorilo je da se može izliječiti samo kod nekih. Od 20 dentalnih tehničara 1 (5,00%) učenik/ca smatra da se može izliječiti, 12 (60,00%) smatra da se ne može

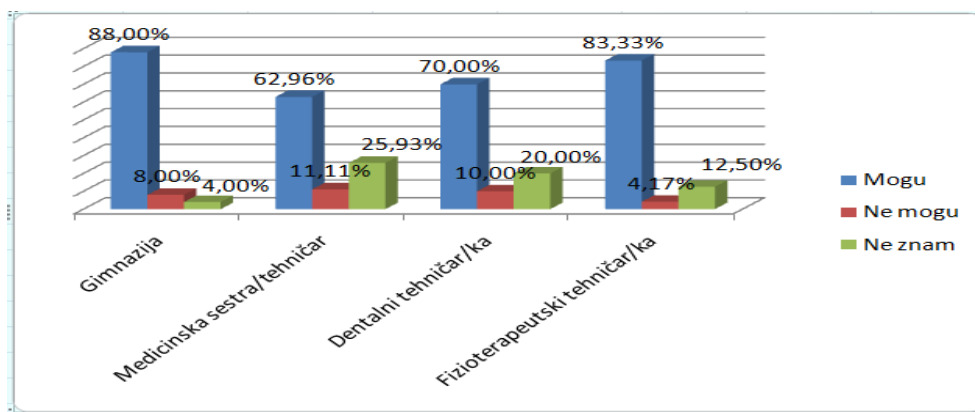
izliječiti, 7 (35,00%) učenika odgovorilo je da ne zna i nitko nije odgovorio da se može izliječiti samo kod nekih. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara nitko ne misli da se može izliječiti, 16 (66,67%) učenika smatra da se ne može izliječiti, 8 (33,33%) učenika je odgovorilo da ne zna i nitko nije odgovorio da se može izliječiti samo kod nekih (grafikon 10).

Grafikon 10. Distribucija ispitanika prema liječenju autizma

Pitanje 11. Mogu li osobe s autizmom naći posao?

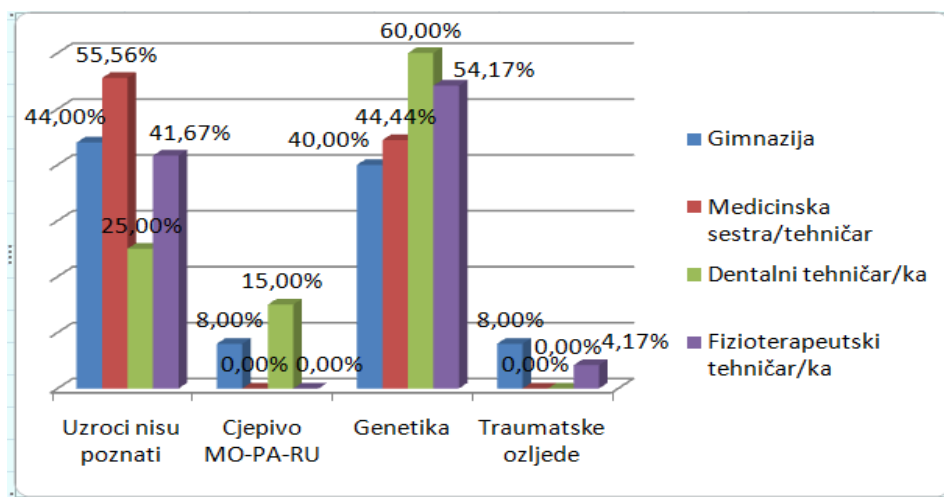
Od 25 učenika iz gimnazije 22 (88,00%) učenika smatra da mogu naći posao, 2 (8,00%) učenika smatra da ne mogu naći posao, dok 1 (4,00%) učenik/ca odgovora da ne zna. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 17 (62,96%) učenika smatra da mogu naći posao, 3 (11,11%) učenika smatra da ne mogu naći posao i 7 (25,93%) učenika odgovorilo je da ne zna. Od 20 dentalnih tehničara 14 (70,00%) misli da mogu naći posao, 2 (10,00%) misli da ne mogu naći posao i 4 (20,00%) učenika odgovorilo je da ne zna. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 20 (83,33%) učenika smatra da mogu naći posao, 1 (4,17%) učenik/ca misle da ne mogu naći posao i 3 (12,50%) učenika odgovorilo je da ne zna (grafikon 11).

Grafikon 11. Distribucija ispitanika prema pronalaženju posla

Pitanje 12. Koji je najčešći uzrok autizma?

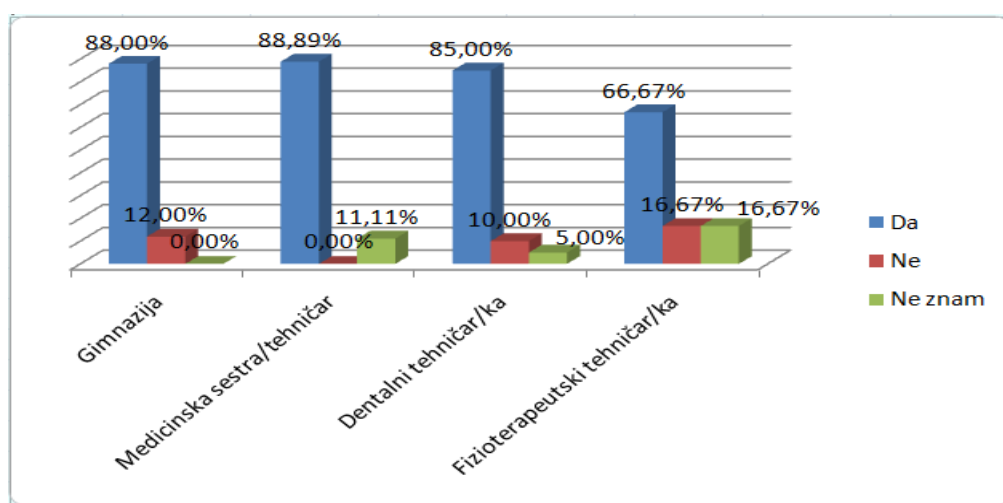
Od 25 učenika iz gimnazije 11(44,00%) učenika misli da uzroci autizma nisu poznati, 2 (8,00%) učenika smatra da je uzrok cjepivo MO-PA-RU, 10 (40,00%) učenika misli da se javlja zbog genetike i 2 (8,00%) učenika misli da su uzrok traumatske ozljede. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 15 (55,56%) učenika misli da uzroci autizma nisu poznati, nitko ne smatra da je uzrok cjepivo MO-PA-RU, 12 (44,44%) učenika misli da je uzrok genetika i nitko ne misli da su uzrok traumatske ozljede. Od 20 dentalnih tehničara 5 (25,00%) učenika smatra da uzroci autizma nisu poznati, 3 (15,00%) učenika misle da je uzrok cjepivo MO-PA-RU, 12 (60,00%) učenika smatra da je uzrok genetika i nitko ne misli da su uzrok traumatske ozljede. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 10 (41,67%) učenika smatra da uzroci autizma nisu poznati, nitko ne misli da je cjepivo MO-PA-RU uzrok autizma, 13 (54,17%) učenika misli da je uzrok genetika i 1 (4,17%) učenik/ca misli da su uzrok traumatske ozljede (grafikon 12).

Grafikon 12. Distribucija ispitanika prema uzroku autizma

Pitanje 13. Autistična djeca/osobe imaju slabe komunikacijske i socijalne vještine?

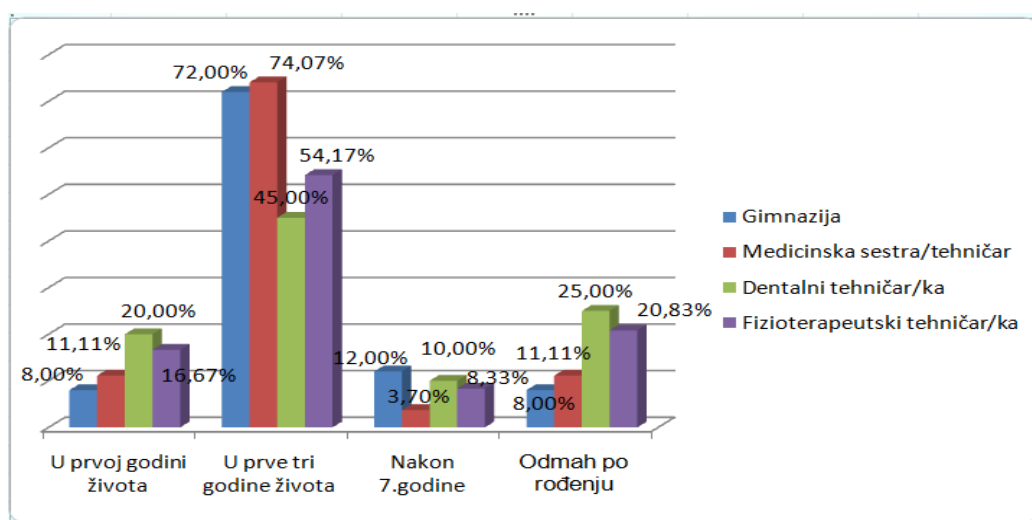
Od 25 učenika iz gimnazije 22 (88,00%) učenika odgovorilo je da je tvrdnja točna, 3 (12,00%) učenika odgovorilo je da je tvrdnja netočna i nitko nije odgovorio da ne zna. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 24 (88,89%) učenika odgovorilo je da je tvrdnja točna, nitko nije odgovorio da je netočna i 3 (11,11%) učenika je odgovorilo da ne zna. Od 20 dentalnih tehničara 17 (85,00%) učenika odgovorilo je da je tvrdnja točna, 2 (10,00%) učenika je odgovorilo da je netočna i 1 (5,00%) učenik/ca odgovorio/la je da ne zna. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 16 (66,67%) učenika odgovorilo je da je tvrdnja točna, 4 (16,67%) učenika je odgovorilo da je netočna i 4 (16,67%) učenika odgovorilo je da ne zna (grafikon 13).

Grafikon 13. Distribucija ispitanika prema komunikacijskim i socijalnim vještinama

Pitanje 14. Kada se najranije mogu pojaviti znakovi autizma?

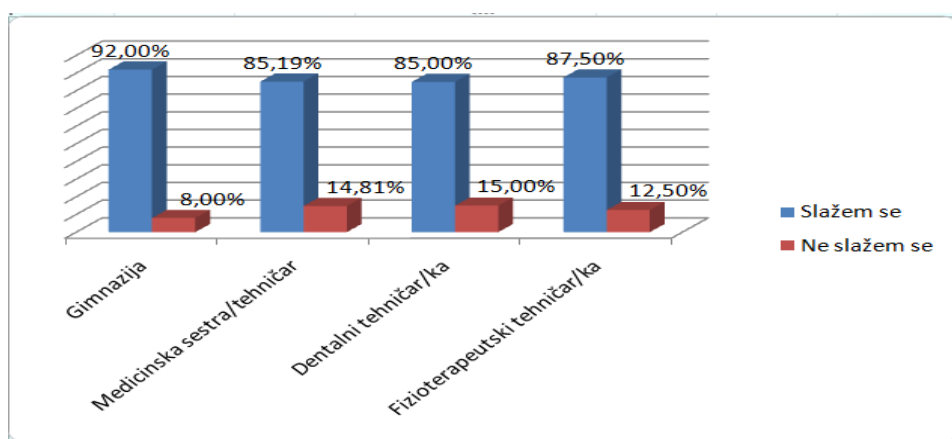
Od 25 učenika iz gimnazije 2 (8,00%) učenika smatra da se javljaju u prvoj godini života, 18 (72,00%) učenika misli da se javljaju u prve tri godine, 3 (12,00%) učenika smatra da se javljaju nakon 7. godine dok 2 (8,00%) učenika misle da se javljaju odmah po rođenju. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 3 (11,11%) učenika smatraju da se znakovi javljaju u prvoj godini života, 20 (74,07%) učenika misli da se javljaju u prve tri godine, 1 (3,70%) učenik/ca smatra da se pojavljuju nakon 7. godine i 3 (11,11%) učenika misle da se znakovi javljaju odmah po rođenju. Od 20 dentalnih tehničara 4 (20,00%) smatra da se javljaju u prvoj godini života, 9 (45,00%) učenika smatra da se javljaju u prve tri godine, 2 (10,00%) učenika misli da se javljaju nakon 7. godine i 5 (25,00%) učenika misli da se javljaju odmah po rođenju. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 4 (16,67%) učenika smatraju da se javljaju u prvoj godini života, 13 (54,17%) učenika smatra da se javljaju u prve tri godine, 2 (8,33%) učenika misli da se javljaju nakon 7. godine i 5 (20,83%) učenika misli da se javljaju odmah po rođenju (grafikon 14).

Grafikon 14. Distribucija ispitanika prema najranijim znakovima autizma

Pitanje 15. Slažete li se da su djeca/osobe s autizmom u Hrvatskoj često stigmatizirana i odbačena od društva?

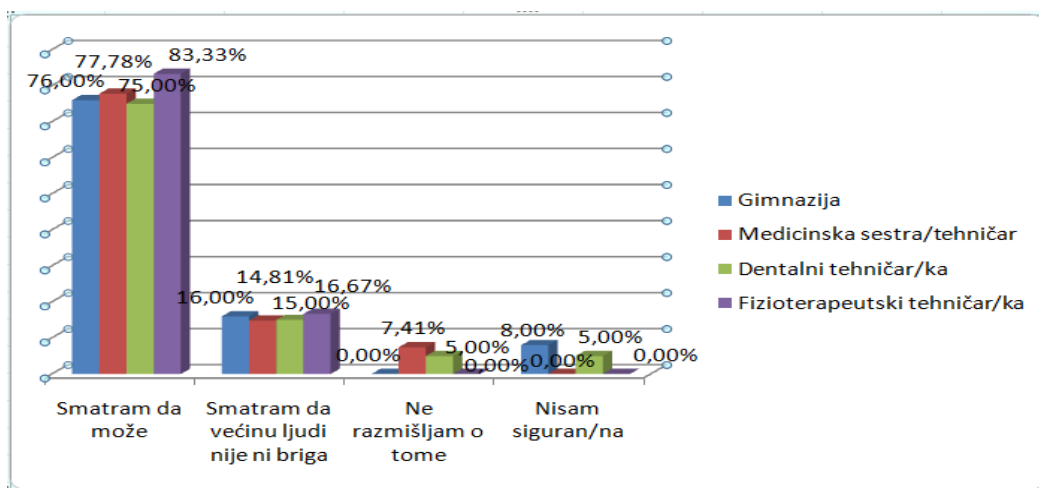
Od 25 učenika iz gimnazije 23 (92,00%) učenika se slaže, a 2 (8,00%) učenika se ne slaže. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 23 (85,19%) učenika je odgovorilo da se slaže, a 4 (14,81%) učenika da se ne slaže. Od 20 dentalnih tehničara 17 (85,00%) učenika se slaže, a 3 (15,00%) učenika se ne slaže. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 21 (87,50%) učenika se slaže, a 3 (12,50%) učenika se ne slaže (grafikon 15).

Grafikon 15. Distribucija ispitanika po stigmatizaciji u Hrvatskoj

Pitanje 16. Smatrate li da svaka osoba ako krene od samog sebe može na neki način svojim pozitivnim prihvaćanjem poboljšati mišljenja i stavove društva o osobama koje imaju autistični poremećaj?

Od 25 učenika iz gimnazije 19 (76,00%) učenika smatra da može, 4 (16,00%) učenika smatraju da većinu ljudi nije ni briga, nitko nije odgovorio/la da ne razmišlja o tome i 2 (8,00%) učenika je odgovorilo da nisu sigurni. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 21 (77,78%) učenika smatra da može, 4 (14,81%) učenika smatraju da većinu ljudi nije ni briga, 2 (7,41%) učenika ne razmišlja o tome i nitko nije odgovorio da nije siguran/na. Od 20 učenika dentalnih tehničara 15 (75,00%) učenika smatra da može, 3 (15,00%) učenika smatraju da većinu ljudi nije ni briga, 1 (5,00%) učenik/ca ne razmišlja o tome i 1 (5,00%) učenik/ca je odgovorio/la da nije siguran/na. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 20 (83,33%) učenika smatra da može, 4 (16,67%) učenika misle da većinu ljudi nije ni briga, nitko nije odgovorio da ne razmišlja o tome i nitko nije odgovorio da nije siguran/na (grafikon 16).

Grafikon 16. Distribucija ispitanika po mijenjanju stavova

5. RASPRAVA

Istraživanje je provedeno u Bjelovarskoj općoj gimnaziji i medicinskoj školi s time da su iz medicinske škole sudjelovali različiti smjerovi (medicinska sestra/tehničar, dentalni tehničar/ka te fizioterapeutske tehničar/ka). U istraživanju je sudjelovalo 96 ispitanika. Cilj ovog istraživanja je bio usporediti znanja i stavove različitih ispitanih grupa prema obrazovnom usmjerenju. Provedena anketa ne pokazuje neke znatne razlike u razmišljanju djece koja pohađaju smjer medicinska sestra/tehničar u odnosu na ostale ispitanice. U sva četiri anketirana razreda bio je veći broj djevojčica nego dječaka. Dobiveni rezultati su očekivani jer se u sve smjerove medicinske škole većinom upisuju djevojčice. Na pitanje što je autizam svih 25 (100%) učenika gimnazije i svih 24 (100%) učenika fizioterapeutskih tehničara odgovorili su da je to vrlo složen razvojni poremećaj mozga što je i točan odgovor. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 25 (92,59%) učenika je odgovorilo da to vrlo složen razvojni poremećaj mozga, 1 (3,70%) učenik/ca odgovorio/la da je autizam nesposobnost djeteta da svlada vještinu pisanja i 1 (3,70%) učenik/ca je odgovorio/la da je autizam smetnja u brzini i točnosti čitanja. Od 20 dentalnih tehničara 19 (95,00%) učenika odgovorilo je da je autizam vrlo složen razvojni poremećaj mozga dok je 1 (5,00%) učenik/ca odgovorio/la da je autizam nesposobnost djeteta da svlada vještinu pisanja (grafikon 6). Baš zato što je kod nas osviještenost društva o autizmu vrlo slaba, dolazi do stigmatizacije autističnih osoba. Ovi rezultati su zadovoljavajući jer je od 96 ispitanika samo 3 ispitanika pogrešno odgovorilo, što znači da je većina učenika informirana o autizmu bez obzira koju srednju školu pohađaju. Na pitanje „Poznajete li dijete ili osobu s autizmom?“ od 25 učenika gimnazije 20 (80,00%) učenika ne poznaje osobu s autizmom, dok ih je 5 (20,00%) odgovorilo da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara njih 23 (85,19%) učenika ne poznaje osobu s autizmom, a 4 (14,81%) učenika su odgovorila da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom. Od 20 dentalnih tehničara 2 (10,00%) učenika/ce imaju sestru ili brata s autizmom, 13 (65,00%) učenika ne poznaje osobu s autizmom i 5 (25,00%) učenika imaju prijatelje s djetetom koje je autistično. Od 24 učenika fizioterapeutskih tehničara 20 (83,33%) učenika ne poznaje osobu s autizmom, dok ih je 4 (16,67%) odgovorilo da njihovi prijatelji imaju dijete s autizmom (grafikon 7). Prema ovim rezultatima može se zaključiti da najveći broj ispitanika ne poznaje osobu s autizmom, dok dvoje (10,00%) vjerojatno znaju sve o bolesti i preživljavaju to zajedno s roditeljima. Za pitanje „Autizam se podjednako javlja i kod dječaka i kod djevojčica?“ najveći broj ispitanika

smatra da se javlja podjednako u oba spola i većina je odgovorila da ne zna (grafikon 9). Rezultati nisu zadovoljavajući jer su istraživanja pokazala da se javlja četiri do pet puta više kod dječaka nego kod djevojčica. Na pitanje „Može li se autizam izliječiti?“ od 25 učenika iz gimnazije 1 (4,00%) učenik/ca je odgovorila sa „Da“, 14 (56,00%) učenika je odgovorilo „Ne“, 6 (24,00%) učenika je odgovorilo „Ne znam“ i 4 (16,00%) učenika je odgovorilo „Samo kod nekih“. Od 27 učenika medicinskih sestara/tehničara 2 (7,41%) učenika odgovorilo je „Da“, 11 (40,74%) učenika „Ne“, 12 (44,44%) učenika „Ne znam“ i 2 (7,41%) učenika „Samo kod nekih“. Od 20 dentalnih tehničara 1 (5,00%) učenik/ca odgovorio/la je „Da“, 12 (60,00%) učenika „Ne“, 7 (35,00%) učenika „Ne znam“. Od 24 fizioterapeutskih tehničara 16 (66,67%) učenika odgovorilo je „Ne“ i 8 (33,33%) učenika „Ne znam“ (grafikon 10). Od 96 učenika 53 je odgovorilo da se autizam ne može izliječiti, prema istraživanjima točno su odgovorili. Liječenje autizma obično je multidisciplinarno. Psiholozi i nastavnici usmjeravaju se na bihevioralnu analizu te liječenje govora započinje u ranoj fazi uz pomoć niza pomagala. Fizioterapeuti i radni terapeuti planiraju kako nadoknaditi motoričke funkcije kod djeteta. Ako je osoba sklona samoozljeđivanju daju se antipsihotici i lijekovi za ustaljenje raspoloženja poput valproične kiseline (9). S obzirom da su uzroci autizma nepoznati, teško je potencijalno liječenje pa tako i samo izlječenje bolesti (10). Što se tiče pitanja „Mogu li osobe s autizmom naći posao?“ svaka škola imala je najveći broj odgovora „Da“, čak njih 73, što je zadovoljavajuće jer djeca najvjerojatnije ne bi imala ništa protiv da s njima radi osoba koja boluje od autizma (grafikon 11). Na pitanje „Koji je najčešći uzrok autizma?“ od 96 ispitanika njih 41 odgovorilo je „uzroci nisu poznati, dok ih je 47 odgovorilo da je uzrok „genetika“ (grafikon 12). Uzroci autizma nisu poznati, no ima mnogo teorija o kombinaciji genetskih, kongenitalnih faktora i samih događaja u životu (7). Da autistična djeca/osobe imaju slabe komunikacijske i socijalne vještine najveći broj ispitanika je odgovorio da je tvrdnja točna (grafikon 13). Sve više se susrećemo s informacijama da je svaka rana intervencija važna za cjelokupni razvoj djeteta. Za autiste rani razvoj odnosi se na socijalno-komunikacijske vještine. Istraživanja su dokazala da se razvijanjem socijalnih i komunikacijskih vještina smanjuju neželjeni obrasci ponašanja. Razvijanjem komunikacijskih vještina kod djeteta oboljeli lakše ostvaruju komunikaciju s vršnjacima (10). „Kada se najranije mogu pojaviti znakovi autizma?“ autizam se najčešće javlja u prve tri godine života i traje čitav život (1). U svakoj od četiri škole najveći broj odgovora bio je da se autizam javlja u prve tri godine života (grafikon 14). Za tvrdnju „Slažete li se da su djeca/osobe s autizmom u Hrvatskoj često stigmatizirana i odbačena od društva“ iznenađujuće je da se samo 12 učenika ne slaže s tom tvrdnjom, već ih većina misli da su

stigmatizirani. Naime, stigmatizacija počinje prvenstveno iz ne znanja, a zatim je posljedica lošeg odgoja. Javnost bi trebalo osvijestiti o važnosti prihvaćanja osoba s autizmom te osoba s bilo kakvim oštećenjima te im pokušati pružiti razumijevanje i pomoć (grafikon 15). Za pitanje „Smatrate li da svaka osoba ako krene od samog sebe može na neki način svojim pozitivnim prihvaćanjem poboljšati mišljenja i stavove društva o osobama koje imaju autistični poremećaj?“ Autiste ljudi opisuju kao osobe koje žive u svom svijetu, kažu da su neemotivni i hladni, nepravedno ih se smatra agresivnima, društvo ih ne prihvaća pa su često izolirani (10). Rezultati su pozitivni jer je od 96 ispitanika čak 75 odgovorilo „Smatram da može“, što znači da ljudi kao jedna velika zajednica mogu utjecati na negativne stavove društva i prihvatiti takve osobe bez osuđivanja, a najvažnije je da svaka osoba krene od samog sebe (grafikon 16).

6. ZAKLJUČAK

Društvo često autističnu osobu opisuje kao osobu koja živi u svom svijetu, kao nedruštvenu, kao izoliranu i odbačenu, no međutim one drugačije doživljavaju svijet oko sebe i treba ih takve prihvatiti. Ako im se pristupi na drugačiji način moguće je prepoznati da su oni zapravo preemotivne osobe, samo zahtijevaju više naše pažnje. Od velike je važnosti da je dijete prihvaćeno u krugu svojih vršnjaka. Na taj način ne samo da se dijete osjeća prihvaćenim već i ostala djeca prihvaćaju njihov način razmišljanja i iz toga mogu puno toga dobrog naučiti. Život roditelja s autizmom je jako zahtjevan i nije nimalo lagan. Ponekad ni roditelji ne mogu pravovremeno otkriti poteškoće kod djeteta jer misle da je njihovo dijete samo više hiperaktivnije od ostale djece, što onda u nekim situacijama rezultira kaznama i to na dijete djeluje još teže. Od samog uviđanja poteškoća kod djeteta do same dijagnoze prođe i do nekoliko godina. Obitelji je uvijek potrebna podrška okoline kako bi što lakše prihvatili stanje svoga djeteta i kako bi se što lakše mogli nositi s problemom. U većim gradovima je roditeljima više omogućena edukacija i pomoć, a u malim sredinama su djeca i roditelji podvrgnuti i prepušteni sami sebi. Osim podrške okoline, roditelji trebaju psihološku podršku od zdravstvenih djelatnika, posebice od medicinskih sestara. One su tu da ih što više educiraju o bolesti u ovom slučaju o autizmu te da stvore odnos povjerenja s roditeljima kako bi mogli kao tim sudjelovati u procesu liječenja. Roditelji imaju još mnogo drugih obaveza koje zbog posvećenosti i brige za dijete zanemaruju. Svako ljudsko biće je jedinka za sebe, ima svoje stavove, svoja razmišljanja, svoje dobre i loše osobine, no trebali bi osobu prihvatiti onakvu kakva jest.

7. LITERATURA

1. Ljubičić M., Šare S., Markulin M. Temeljne informacije o zdravstvenoj njezi osoba s autizmom, *Sestrinski glasnik*, Zadar; 2014. 19:231-3
2. Ljubičić M. Zdravstvena njega osoba s invaliditetom. Zadar: Sveučilište u Zadru; 2014.
3. Bujas-Petković Z. Autistični poremećaj: dijagnoza i tretman. Zagreb.: Školska knjiga; 1995.
4. Pospiš M. Projekt usmjeren djeci s teškoćama u razvoju. Zagreb: Hrvatski savez udruga cerebralne i dječje paralize; 2005.
5. Remschmidt H. Autizam: Pojavni oblici, uzroci, pomoć. Jastrebarsko. Naklada Slap; 2009.
6. Stanić I, Čošić N, Anić-Ivičić I, Globočnik Žunac A. Komunikacijska strategija: S teškoćama do uspjeha. Zagreb: ALFA d.d.; lipanj,2018.
7. Blažević K, Škrinjar J, Cvetko J, Ružić L. Posebnosti odabira tjelesne aktivnosti i posebnosti prehrane kod djece s autizmom. Kineziološki fakultet, Sveučilišta u Zagrebu; 2006.
8. Wenar C. Razvojna psihopatologija i psihijatrija: Od dojenačke dobi do adolescencije. Jastrebarsko. Naklada Slap; 2003.
9. Hrvatski liječnički zbor u suradnji s farmaceutskom tvrtkom MSD. Autizam. MSD priručnik dijagnostike i terapije. 2014. Dostupno na: <http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-prirucnik/pedijatrija/razvojni-poremecaji-i-poremecaji-ucenja/autizam> (25.08.2019.)
10. Komes D. Autizam (diplomski rad). Varaždin: Sveučilište Sjever; 2016.

8. SAŽETAK

Cilj ovog završnog rada je bio ispitati znanje i vlastito mišljenje učenika srednjih škola o osobama s autizmom. Anketu je ispunilo 96 ispitanika. Ispitivane su dobne skupine od prvog do četvrtog razreda srednje škole.

Autizam je razvojni poremećaj mozga čije su glavne karakteristike otežana komunikacija te uspostavljanje normalnog socijalnog odnosa. Uzroci nastanka bolesti nisu poznati, postoje brojne teorije. Javlja se u prve tri godine života. Zahtjeva nečiju pažnju i posvećenost tijekom cijelog života, najčešće to budu roditelji. Važnost je u ranom otkrivanju simptoma i zbrinjavanju oboljele osobe zajedno s multidisciplinarnim timom.

Uloga medicinske sestre u zdravstvenoj njezi je zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba i uključivanje obitelji u proces liječenja. S takvom osobom treba stvoriti odnos povjerenja, omogućiti im kvalitetnu komunikaciju te bezuvjetno prihvaćanje.

Ključne riječi: autizam, medicinska sestra

9.ABSTRACT

The objective of this diploma paper was to evaluate the extent to which high school students are aware of and informed about the people with autism, as well as their personal opinion of them. The questionnaire was completed by 96 respondents. The age groups surveyed ranged from freshmen to senior year in high school.

Autism is a developmental brain disorder which is characterized by difficulties in communication and social interaction. Although there are numerous theories about the causes of the disorder, they remain unknown. The signs of autism are usually noticed during the first three years of a child's life. A person with autism requires someone's care and dedication their whole life, and it is usually the parents who look after them. It is of great importance to recognize the symptoms early on in order to provide the patient care from a multidisciplinary team.

A nurse's role in healthcare is to meet a patient's basic human needs and involve the patient's family in the treatment process. When treating a person with autism, it is important to establish a relationship of mutual trust, good communication and unconditional acceptance.

Key words: autism, nurse

10.PRILOZI

Upitnik o znanju i stavovima učenika srednjih škola o osobama s autističnim poremećajem

Upitnik je anonimn i koristiti će se isključivo za izradu završnog rada studentice studija sestrinstva na VUB Enee Kurtin

1. Spol

- a) Muško b) Žensko

2. Koliko imate godina?

- a) Manje od 15 godina b) Od 15-18 godina c) Više od 18 godina

3. Srednja škola

- a) Medicinska škola b) Gimnazija
c) Ekonomska škola d) Neki drugi smjer

4. Razred

- a) 1.srednje b) 2.srednje c) 3.srednje d) 4.srednje e) 5.srednje

5.Mjesto stanovanja

- a) Grad b) Selo

6. Što je autizam?

- a) Vrlo složen razvojni poremećaj mozga
b) Nesposobnost djeteta da svlada vještinu pisanja
c) Smetnje u brzini i točnosti čitanja

7. Poznajete li dijete ili osobu s autizmom?

- a) Da, sestra/brat sam osobe s autizmom b) Ne poznam
c) Da, moji prijatelji imaju dijete s autizmom

8. Mislite li da postoji medicinski test za dijagnozu autizma?

- a) Da, mislim da postoji b) Da, znam da postoji
c) Ne d) Ne znam

9. Autizam se podjednako javlja i kod dječaka i kod djevojčica?

- a) Da b) Ne c) Ne znam

10. Može li se autizam izliječiti?

- a) Da b) Ne c) Ne znam d) Samo kod nekih

11. Mogu li osobe s autizmom naći posao?

- a) Mogu b) Ne mogu c) Ne znam

12. Koji je najčešći uzrok autizma?

- a) Uzroci nisu poznati b) Cjepivo MO-PA-RU
c) Genetika d) Traumatske ozljede

13. Autistična djeca/osobe imaju slabe komunikacijske i socijalne vještine?

- a) Da b) Ne c) Ne znam

14. Kada se najranije mogu pojaviti znakovi autizma?

- a) U prvoj godini života b) U prve tri godine života
c) Nakon sedme godine d) Odmah po rođenju

15. Slažete li se da su djeca/osobe s autizmom u Hrvatskoj često stigmatizirana i odbačena od društva.

- a) Slažem se b) Ne slažem se

16. Smatrate li da svaka osoba ako krene od samog sebe može na neki način svojim pozitivnim prihvaćanjem poboljšati mišljenja i stavove društva o osobama koje imaju autistični poremećaj?

- a) Smatram da može b) Smatram da većinu ljudi nije ni briga

c) Ne razmišljam o tome d) Nisam siguran/na

Hvala na suradnji !

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno, poštujući načela akademske čestitosti, pravila struke te pravila i norme standardnog hrvatskog jezika. Rad je moje autorsko djelo i svi su preuzeti citati i parafraze u njemu primjereno označeni.

Mjesto i datum	Ime i prezime studenta/ice	Potpis studenta/ice
U Bjelovaru, <u>17.09.2019.g.</u>	Enea Kurtin	EKurtin

Prema Odluci Veleučilišta u Bjelovaru, a u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, elektroničke inačice završnih radova studenata Veleučilišta u Bjelovaru bit će pohranjene i javno dostupne u internetskoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Ukoliko ste suglasni da tekst Vašeg završnog rada u cijelosti bude javno objavljen, molimo Vas da to potvrdite potpisom.

Suglasnost za objavljivanje elektroničke inačice završnog rada u javno dostupnom nacionalnom repozitoriju

Enea Kurtin

ime i prezime studenta/ice

Dajem suglasnost da se radi promicanja otvorenog i slobodnog pristupa znanju i informacijama cjeloviti tekst mojeg završnog rada pohrani u repozitorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i time učini javno dostupnim.

Svojim potpisom potvrđujem istovjetnost tiskane i elektroničke inačice završnog rada.

U Bjelovaru, 17.09.2019.g.

E Kurtin

potpis studenta/ice